

УДК 247.77

Ю. Л. БОШИЦЬКИЙ, М. ШВАНТНЕР

Юрій Ладиславович Бошицький, професор, заслужений юрист України, ректор Київського університету права НАН України

Михал Швантнер, директор Департаменту країн з перехідною та розвинутою економікою Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ, Швейцарія), почесний доктор Київського університету права НАН України

ЩОДО ТИПОВОГО ПОЛОЖЕННЯ ВОІВ ПРО ПОЛІТИКУ В СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ДЛЯ УНІВЕРСИТЕТІВ І НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ

Однією з найважливіших сторін життя людини є творча діяльність. Вона дає можливість особистості реалізувати свої здібності, розкрити та донести до людей свій талант. В умовах ринкових відносин результати творчої діяльності здатні стати товаром, що приносить дохід його творцю. Разом із тим розвиток будь-якої сфери творчості має особливе значення для всього суспільства. Накопичені досягнення людського розуму являють собою культурний спадок нації, визначають науково-технічний потенціал суспільства, обумовлюють його прогресивний розвиток. Саме тому у збереженні творчих результатів та захисті інтересів їх творців зацікавлені не тільки вони самі, а й суспільство в цілому. Це вирішується через встановлення спеціального правового режиму творчих результатів, який надає їх творцю виключну можливість розпоряджатися ними, а також протидіяти безконтрольному тиражуванню і поширенню інтелектуального продукту тими, хто прагне заробити на цьому.

«Право інтелектуальної власності України» є однією з професійно орієнтованих навчальних дисциплін освітньо-професійної програми за спеціальністю «Правознавство», мета якої – надання допомоги студентам у опануванні найбільш складних питань спецкурсу та набуття ними навичок самостійної роботи з науковими джерелами і законодавством, що регулює відносини у сфері інтелектуальної власності. На знаннях, отриманих студентами з курсу «Цивільне право України», ґрунтується спецкурс «Право інтелектуальної власності України». У процесі його вивчення студенти одержують знання про систему права інтелектуальної власності в Україні, види об'єктів інтелектуальної власності, зміст особистих немайнових та майнових прав інтелектуальної власності, особливості набуття, реалізації й захисту прав інтелектуальної власності тощо.

Дисципліна «Право інтелектуальної власності» сприяє формуванню у студентів глибоких теоретичних і практичних знань для використання їх у своїй подальшій науковій та професійній діяльності.

Слід зазначити, що в Україні діє Указ Президента України «Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні» від 27 квітня 2001 р. № 285/2001, який з метою забезпечення конституційних прав громадян на захист інтелектуальної власності, сприятливих умов для створення об'єктів інтелектуальної власності, розвитку українського ринку цих об'єктів постановив, зокрема, запровадження у вищих навчальних закладах курсу з основ інтелектуальної власності.

Правовий механізм захисту прав творця має за мету стимулювати подальші творчі пошуки, гарантувати право на справедливе винагородження його роботи, створити фінансові передумови реалізації нових ідей. Водночас не виключається можливість придбання у правласника за його згодою права на використання інтелектуального продукту, що є, зокрема, гарантією повернення інвестицій користувача, який бере на себе економічний ризик виробництва будь-якого товару на ринку інтелектуальної власності – чи опублікування авторського твору, чи створення кінофільму, чи впровадження винаходу.

На сучасному етапі необхідно зважати на те, що термін «інтелектуальна власність» є широко вживаним у законодавстві багатьох країн світу та в міжнародно-правових угодах. З огляду на те, що цей термін склався

історично, він є умовним та має тільки термінологічну схожість із правом власності у його традиційному сенсі. Цей термін має розумітися як сукупність виключних прав особистого і майнового характеру на результати інтелектуальної діяльності.

Норми, що охороняють творчий результат, постійно змінюються й ускладнюються під впливом науково-технічного прогресу, який безперервно породжує нові форми відтворення й розповсюдження інтелектуального продукту. Значну роль у процесі нормотворення охорони інтелектуальної власності завжди відігравали міжнародні конвенції, які заклали підґрунтя розвитку національних правових систем у сфері охорони інтелектуальної власності.

Залишається відкритою тема підготовки спеціалістів, організація та зміст навчання у сфері інтелектуальної власності. Викладання права інтелектуальної власності вимагає поєднання теоретичних концепцій з практичними знаннями. Більшість таких курсів зосереджуються на юридичних факультетах, є вибірковими і часто досить короткими. Однак університети переважно пропонують тільки загальні програми інтелектуальної власності, зосереджуючись передусім на характері та обсязі прав, що можуть бути захищені як права інтелектуальної власності, а також впливові й ролі інтелектуальної власності на глобалізацію економіки, заснованої на знаннях. Тим не менш, деякі країни пропонують суто спеціалізовані та всеосяжні курси права інтелектуальної власності.

У США, наприклад, існує 20 спеціалізованих магістратур у цій сфері, в Японії кілька технічних університетів пропонують річний курс у поєднанні з іншими технологіями суміжних дисциплін, таких як управління технологіями. У Франції низка вузів має обов'язкові курси з дисципліни «інтелектуальна власність» на спеціальних наукових факультетах.

Вищевикладене свідчить, що все більше університетів включають у свої навчальні програми дисципліну «інтелектуальна власність». Такі курси розширюються в країнах, де активізувалась діяльність у сфері інтелектуальної власності. Це насамперед Китай, в якому міністерство освіти офіційно закликала університети створити магістерські й кандидатські програми з управління та освіти в сфері інтелектуальної власності.

Велику увагу спеціальній освіті в сфері інтелектуальної власності пропонує й Академія Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі – ВОІВ) у Швейцарії. Її програми розраховані на різні аудиторії – винахідників та творчих особистостей, керівників підприємств і просто фахівців у сфері інтелектуальної власності, державних службовців, які займаються проблемами інтелектуальної власності, а також студентів, які вивчають інтелектуальну власність, та викладачів. Існує п'ять основних програм Академії ВОІВ – це професійне підвищення кваліфікації, дистанційне навчання, розвиток політики в галузі інтелектуальної власності, викладання й дослідження. Слід зазначити, що Академія ВОІВ забезпечує також 13 базових (загальних) і спеціалізованих (поглиблених) дистанційних навчальних курсів. Так, базові курси призначені для тих, хто бажає отримати загальне уявлення про сферу інтелектуальної власності, а також слугують основою для подальшого навчання. Спеціалізовані курси розраховані на тих, хто вже має досвід роботи або планує займатися діяльністю у цій сфері професійно. Навчання за поглибленими (магістерськими) програмами здійснюється у співробітництві зі всесвітньо відомими вищими навчальними закладами. Для представників ділових кіл існує можливість пройти курс дистанційного навчання в галузі інтелектуальної власності «Панорама ІВ» для ділових підприємств. «Панорама ІВ» є інтерактивним і зручним для користувача мультимедійним продуктом, який у загальнодоступних термінах пояснює практичну актуальність і стратегічне використання різних аспектів інтелектуальної власності для ділових підприємств та її потенційну роль у підвищенні конкурентоспроможності й збільшення прибутку. Метою навчальної програми є надання керівникам і менеджерам різноманітних компаній та організацій інформації і знань з інтелектуальної власності для глибшого розуміння цих прав, способів управління й розпоряджання ними в повсякденній (комерційній) діяльності, а також використання цих прав.

Комерціалізація університетської науки – невід'ємна складова її подальшого розвитку. З огляду на це, вагомим внеском у розвиток сфери інтелектуальної власності є сприяння ВОІВ при розробці та, сподіваємося, імplementації в нормативну базу України, що регулює правовідносини в сфері права інтелектуальної власності Типового положення про політику в сфері інтелектуальної власності для університетів та науково-дослідних установ (далі – Положення). Аналогічні положення успішно діють у ряді провідних іноземних навчальних закладів, зокрема таких як Борнмутський університет (англ. Bournemouth University), Королівський коледж у Лондоні (англ. King's College London), Університет Оксфорд Брукс (англ. Oxford Brookes University), Каліфорнійський університет (англ. The University of California), Кембриджський університет (англ. University of Cambridge), Університет Дебрецена (англ. University of Debrecen), Університет Глазго (англ. University of Glasgow), Оксфордський університет (англ. University of Oxford), Плимутський університет (англ. Plymouth University). Положення спрямоване на вдосконалення порядку трансферу технологій та інших результатів інтелектуальної, творчої діяльності, що створюються працівниками науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів у межах їх посадових обов'язків чи із використанням матеріальних засобів таких установ. Дотримання правил, що передбачаються Положенням, допоможе спростити процес комерціалізації інтелектуального потенціалу, що, у свою чергу, сприятиме як впровадженню новітніх розробок у промисловий процес, так і поліпшить матеріальне становище тих суб'єктів (університетів, НДІ тощо), на базі яких проводяться дані розробки в рамках наукових досліджень за різними напрямками. Нині Положення проходить стадію обговорення з метою адаптації його до чинного законодавства та реалій України, однак у майбутньому воно може стати потужним стимулом для розвитку всієї національної системи університетської науки.

Передбачається, що Положення буде регулювати відносини у сфері інтелектуальної власності, адже вищі навчальні заклади та науково-дослідні інститути (далі – ВНЗ) визнають потребу в стимулюванні практичного застосування і використання в економічних цілях результатів наукових досліджень, які проводяться ним, на благо суспільства. Жодна норма даного Положення не скасовує дії норм чинного національного права і має бути адаптована під нього для забезпечення розвитку ринку національної інтелектуальної власності (далі – ІВ).

Таким чином, Положення стосується питань права власності, охорони й комерційного використання інтелектуальної власності, яка створювалася дослідниками під час виконання своїх службових обов'язків або здійснення діяльності у ВНЗ. У ньому викладаються встановлені правила співпраці з промисловими та комерційними організаціями і визначаються принципи розподілу економічної вигоди, отриманої в результаті комерціалізації інтелектуальної власності.

Мета Положення полягає в заохоченні, стимулюванні й підтримці наукових досліджень і розробок; забезпеченні правової визначеності у сфері науково-дослідної діяльності і правовідносин із третіми особами (партнерами ВНЗ) у зв'язку з використанням технологій; введенні в дію прийнятних для ВНЗ процедур виявлення, встановлення режиму права власності, охорони і комерціалізації інтелектуальної власності; забезпеченні своєчасної та ефективної охорони інтелектуальної власності та управління нею; створенні сприятливих умов для реєстрації, моніторингу та ведення портфеля об'єктів інтелектуальної власності ВНЗ; забезпеченні справедливого й чесного розподілу економічної вигоди від комерціалізації інтелектуальної власності з урахуванням вкладів винахідників та ВНЗ, а також вкладів будь-яких інших заінтересованих осіб; зміцненні репутації ВНЗ як науково-дослідних установ і суб'єктів суспільних відносин, а також репутації дослідників шляхом застосування результатів досліджень у масштабах і на благо суспільства.

Для кращого висвітлення норм у Положенні було використано такі визначення: комерціалізація; твори, що охороняються авторським правом; ресурси ВНЗ; інтелектуальна власність; право інтелектуальної власності (право ІВ); винахідник; договір на проведення досліджень; дослідник; спеціалізована компанія; запрошений дослідник. Дані визначення внаслідок консультацій були доповнені та адаптовані згідно з нормами чинних правових актів України.

Дія Положення передбачає поширення його щодо всіх об'єктів ринку ІВ, на всі пов'язані з ними права, на всіх дослідників, які вступили в правовідносини з ВНЗ і у яких виникли юридичні зобов'язання на підставі норм закону, колективного або індивідуального договору.

Дія Положення не розповсюджуватиметься на випадки, коли дослідник до настання дати набрання чинності цього Положення уклав з ВНЗ угоду про зворотне, або коли ВНЗ раніше уклав договір із третьою особою, яким регулюються права та обов'язки, встановлені Положенням. А отже, воно не матиме і не може мати зворотної дії у часі.

Також обов'язковим пунктом є визначення правових аспектів статусу дослідників. Особа, яка має повноваження на наймання працівників від імені ВНЗ, зобов'язана вживати заходів для того, щоб трудовий договір або інший договір, на підставі якого встановлюються трудові відносини між ним і дослідником, містив положення, у силу якого дія Положення буде поширюватися на дослідника. А отже, за обоюсторонньою згодою дані форми вже існуючих договорів можуть бути переглянуті відповідно до вимог часу.

Перед тим, як розпочинати будь-яку науково-дослідну діяльність, студенти ВНЗ будуть зобов'язані укласти угоду, на підставі якої норми Положення набудуть для них зобов'язального характеру, тобто, вони мають дотримуватися норм Положення.

Аспіранти, які проходять реєстрацію для участі в науково-дослідних програмах для докторантів, зобов'язані будуть укласти угоду, на підставі якої, після реєстрації, норми Положення набудуть для них зобов'язального характеру.

Особа, уповноважена укладати договір від імені ВНЗ, зобов'язана буде вживати заходів для того, щоб дослідники, які не перебувають у трудових відносинах з ВНЗ, також запрошені дослідники до початку науково-дослідної діяльності у ВНЗ в обов'язковому порядку підписували угоду, на підставі якої норми Положення також набудуть для них обов'язкового характеру, а також договір відступлення на право власності ІВ. Отже, вони зможуть використовувати ІВ, яку створюють в ході здійснення своєї діяльності в рамках їх взаємодії з ВНЗ.

У деяких випадках може виникнути необхідність в укладенні спеціальних угод. Така спеціальна угода, щодо якої надійшов запит, підлягатиме оцінці. При цьому рішення прийматимуться в індивідуальному порядку особою або комітетом, призначеним самим ВНЗ.

Необхідність укладення спеціальних угод може виникнути у зв'язку з науково-дослідною діяльністю дослідника, який перебуває у трудових відносинах з ВНЗ, але при цьому працює як запрошена особа науковим співробітником в іншій установі. У таких випадках третя особа зможе зобов'язати дослідника підписати документ, який може стосуватися належних ВНЗ прав ІВ. Щоб уникнути будь-яких подальших суперечок, досліднику заборонятиметься підписувати такі документи без письмового схвалення особи або комітету, призначеного самим ВНЗ. У такому схваленні не може бути відмовлено, якщо жодні з належних ВНЗ прав ІВ не будуть зачіпані. Якщо такий документ зачіпає належні ВНЗ права ІВ, він зобов'язаний провести переговори з метою укладення договору з третьою особою.

Права і обов'язки, що будуть передбачені Положенням, зберігатимуть юридичну силу після припинення навчальної або трудової діяльності у ВНЗ.

У даному Положенні будуть також передбачені умови підтримки з боку зовнішніх спонсорів та співпраця з третіми особами в рамках науково-дослідної діяльності.

Дослідник повинен відповідати за забезпечення того, щоб до початку науково-дослідної діяльності, що проводитиметься спільно з третьою особою, умови співпраці було викладено в письмовому договорі (далі – Договір на проведення досліджень).

Дослідники не будуть мати права укладати Договір на проведення досліджень з третіми особами від імені ВНЗ, якщо тільки офіційний представник ВНЗ не уповноважить їх на цю дію.

Особи, які діють в інтересах ВНЗ і від його імені, повинні будуть виявляти належну увагу в ході узгодження і підписання договорів, які можуть порушувати належні ВНЗ права ІВ.

В окремих випадках укладення ВНЗ Договорів на проведення досліджень, які були обмежені в силу норм Положення, із зовнішніми спонсорами та іншими третіми особами може виявитися вигідним для ВНЗ безпосередньо.

Залежно від інтелектуального й фінансового внеску ВНЗ та третьої особи у створення інтелектуальної власності та отримання окремих прав ІВ і участь у прибутку, що надходить з її комерціалізації, може бути доцільним для сторін, що співпрацюють.

Передбачається, що за відсутності Договору на проведення досліджень ВНЗ керуватиметься принципом розподілу прав ІВ серед сторін, що співпрацюють, у частках, пропорційних ступеню їх участі в процесі створення інтелектуальної власності.

Для того, щоб сторони, які співпрацюють, мали можливість встановити свої частки й уникнути подальших суперечок, доцільним є постійне ведення сторонами належним чином документально оформлених записів про здійснену ними науково-дослідну діяльність, яка має бути скріплена підписами всіх сторін (їх уповноважених представників).

Договір на проведення досліджень повинен мати такі положення:

- 1) ІВ і суміжні права, які вже наявні у ВНЗ до укладення договору;
- 2) ІВ і суміжні права ІВ, які були створені в результаті науково-дослідної діяльності на підставі договору після його укладення;
- 3) вимоги до охорони конфіденційності;
- 4) умови оприлюднення;
- 5) інші суттєві положення.

Тому для однакового застосування положення на всій території України пропонується затвердити типову форму такого договору.

Перед підписанням копії повного тексту проектів договорів та інших юридичних документів, якими встановлено належні ВНЗ права ІВ, в обов'язковому порядку мають передаватися особі або до відділу, призначеного ВНЗ, з метою отримання його рекомендацій і на його підтвердження.

Для різних категорій осіб, зі складу працівників та студентів ВНЗ, Положенням встановлено їх право власності на ІВ.

Зокрема, для працівників ВНЗ:

1. Володільцем усіх прав на інтелектуальну власність, яка була винайдена, розроблена або створена працівником, студентом-працівником ВНЗ у ході виконання ним своїх службових обов'язків і в рамках його трудової діяльності, як правило, автоматично стає ВНЗ.

2. Якщо працівник ВНЗ створює інтелектуальну власність поза межами звичайного виконання ним своїх трудових обов'язків, але за рахунок істотного використання ресурсів ВНЗ, буде вважатися, що він дав згоду на передачу ВНЗ прав ІВ на таку інтелектуальну власність в якості плати за використання його ресурсів.

3. Інтелектуальна власність, створена в ході науково-дослідної діяльності на підставі договору про спонсорську підтримку чи іншого договору з третьою особою або на виконання таких договорів, належить ВНЗ, при цьому право власності визначається згідно з умовами відповідних договорів.

Для працівників, які займаються дослідницькою діяльністю в інших установах і при цьому створюють об'єкти ІВ у рамках даного Положення, створена в ході роботи запрошеного наукового співробітника ІВ належатиме іншому інституту, якщо це не зачіпатиме інтереси ВНЗ.

Для осіб, які не є працівниками, тобто для «запрошених дослідників», передбачається зобов'язання передавати ВНЗ інтелектуальну власність, створювану ними в ході своєї діяльності в рамках взаємодії з ВНЗ. Дещо інша норма має діяти щодо студентів. Адже, якщо вони не перебувають у трудових відносинах з ВНЗ, то є власниками всієї інтелектуальної власності та володільцями прав ІВ, які вони створюють у межах своєї звичайної навчальної діяльності. Однак існують винятки, зокрема:

– якщо на підставі окремого договору третя особа пропонує студенту спонсорську підтримку в розмірі плати за його навчання, причому за умовами такого договору третя особа набуває право на інтелектуальну власність, що виникає в результаті навчальної діяльності студента, то студент зобов'язаний повідомити про те, що спочатку інтелектуальна власність належить ВНЗ, а право власності на неї буде згодом визначатися відповідно до умов договору, укладеного з третьою особою;

– інтелектуальна власність, створювана студентами в ході науково-дослідної діяльності на підставі договору про спонсорську підтримку чи іншого договору з третьою особою або на виконання таких договорів, спочатку належить ВНЗ, а право власності на неї згодом визначатиметься відповідно до умов договору, укладеного з третьою особою;

– якщо студент створює інтелектуальну власність за рахунок істотного використання ресурсів ВНЗ у зв'язку зі здійснюваною ним науково-дослідною діяльністю, буде вважатися, що він дав згоду на передачу ВНЗ прав ІВ на таку інтелектуальну власність в якості плати за використання ресурсів ВНЗ;

– ВНЗ зобов'язаний повідомляти про своє право власності на всю інтелектуальну власність, створювану в рамках проведеної аспірантами (докторантами) науково-дослідної діяльності.

Також студентам надаватиметься можливість відступити права ІВ ВНЗ, після чого за ними закріплюються права в обсязі, рівному обсягу прав будь-якого працівника-винахідника.

Отже, всі права на твори, що охороняються авторським правом, належатимуть творцям незалежно від використання ресурсів ВНЗ. Винятки становлять охоронювані авторським правом твори, які створюються за спеціальним дорученням або в ході виконання договору на проведення досліджень за спонсорської підтримки або іншого договору з третьою особою. При цьому будуть враховуватись положення відповідних договорів.

Якщо інститут не може здійснювати або приймає рішення не здійснювати комерційне використання будь-якої інтелектуальної власності, на яку він заявляє свої права, він зобов'язаний негайно повідомити про це винахідника. Таке повідомлення направляється не менш ніж за один місяць до вчинення дії або бездіяльності, внаслідок яких можливість витребування охорони може бути втрачена. У таких випадках винахідник має можливість придбати суміжні права ІВ. ВНЗ має право вимагати частку доходу від будь-якого подальшого комерційного використання інтелектуальної власності в розмірі, рівному обсягу підтверджених витрат, які ВНЗ поніс у зв'язку з охороною і комерціалізацією такої ІВ.

ВНЗ має право вимагати видачі йому безстрокової невиключної ліцензії на умовах невиключної роялті для цілей проведення наукових досліджень без права на комерційне використання і видачу субліцензій. Інститут також може вимагати виплати йому відсоткової частки від будь-якого чистого доходу, отриманого винахідником внаслідок комерціалізації інтелектуальної власності.

Інститут не матиме права безпідставно відмовляти у відступленні прав ІВ на користь винахідника, однак він залишатиме за собою право відстрочувати їх комерційне використання, коли таке відстрочення відповідає його інтересам.

Інтерес викликає п. 7 Положення – конфлікт інтересів та конфіденційність.

Так, основна частка тимчасових і інтелектуальних ресурсів дослідника як працівника ВНЗ повинна витратитися на реалізацію освітніх, науково-дослідних і академічних програм.

Кожен дослідник відповідає за неприпустимість протиріч між договорами, що укладаються ним з третіми особами, і його зобов'язаннями перед ВНЗ. Дане положення застосовується, зокрема, до договорів надання консультаційних та інших науково-дослідних послуг, що укладаються з третіми особами. Кожному досліднику слід доводити характер і обсяг своїх зобов'язань перед ВНЗ до відома осіб, з якими можуть бути укладені такі договори, та стежити, щоб таким особам було надано копію Положення.

Дослідники зобов'язані дотримуватися конфіденційності комерційної таємниці вищого навчального закладу. Кожен факт, інформація, рішення або дані, які стосуються досліджень, проведених у ВНЗ, і оприлюднення, придбання або комерційне використання яких не уповноваженими особами могло б завдати шкоди законним фінансовим, економічним або ринковим інтересам, визнаються комерційною таємницею. У рамках інформаційного обміну з третіми особами дослідники зобов'язані виявляти належну увагу дотриманню положень про охорону конфіденційності.

При виникненні будь-яких сумнівів щодо конфлікту інтересів або з приводу дотримання умов конфіденційності дослідникам рекомендується проконсультуватися з особою або у відділі, який призначається самим ВНЗ.

Важливо, щоб дослідники негайно повідомляли про всі потенційні та фактичні конфлікти інтересів особі або до відділу, призначеного ВНЗ, для розроблення рішення, прийнятого для кожної сторони конфлікту.

Пунктом 8 Положення передбачено заходи щодо виявлення, розкриття та комерціалізації інтелектуальної власності.

Відповідно до нього ВНЗ закликає своїх дослідників виявляти результати досліджень, які мають цінність в якості об'єктів комерціалізації і, будучи використаними на благо суспільства, зміцнювати репутацію ВНЗ. За охорону і комерціалізацію інтелектуальної власності відповідатимуть призначені ВНЗ особа або відділ. Дослідники зобов'язані в письмовій формі представляти уповноваженому керівникові відділу проекти робіт, що містять наукові результати, перед їх публікацією. Винахідники повинні негайно надавати відомості про всю інтелектуальну власність, яка може стати потенційним об'єктом комерційного використання уповноваженим суб'єктам. Датою розкриття відомостей є день, в який особа або відділ ВНЗ отримує підписаний усіма винахідниками документ, що містить розкриті в повному обсязі відомості. Після цього вони мають бути внесені до реєстру ВНЗ.

Особа або відділ ВНЗ зобов'язані повідомити повноваженого керівника відділу про всі розкриті відомості. Повідомлення буде містити короткий опис інтелектуальної власності та ім'я винахідника (винахідників). Далі проводитися оцінка інтелектуальної власності.

Винахідник зобов'язаний належним чином допомагати в ході витребування охорони і комерційного використання інтелектуальної власності, надаючи інформацію, беручи участь у зустрічах та консультуючи щодо подальшої роботи.

Особа або відділ, призначений ВНЗ, і винахідник зобов'язані спільними зусиллями виробити відповідну стратегію комерціалізації. У ній буде визначено завдання кожної сторони в рамках комерціалізації і встановлено терміни проведення конкретних заходів.

Особа або відділ, призначений ВНЗ, відповідають за виконання плану комерціалізації і зобов'язані направляти конкретні пропозиції, як-то проекти договорів або бізнес-планів, особі або в комітет, який призначається ВНЗ для прийняття рішення. Витрати, понесені у зв'язку з охороною і комерціалізацією інтелектуальної власності, бере на себе ВНЗ.

Протягом терміну, відведеного на оцінку і комерціалізацію, повний опис інтелектуальної власності розкривається третім особам на підставі угоди про конфіденційність.

Відповідно до п. 9 Положення ведення записів і збереження в силі прав на належні ВНЗ об'єкти інтелектуальної власності особа або відділ зобов'язані за відповідною формою і з достатнім ступенем деталізації вести записи про інтелектуальну власність, що їм належить. Вони обов'язково зобов'язані контролювати терміни виконання платіжних зобов'язань, пов'язаних зі збереженням прав на охоронювану інтелектуальну власність, і в належні терміни сповіщати особу або відділ, призначений ВНЗ. Також необхідно вести бухгалтерську звітність щодо кожного об'єкта інтелектуальної власності, забезпечувати внесення записів про інтелектуальну власність в облікову документацію та здійснювати оплату будь-яких понесених витрат і розподіляти доходи від комерційного використання.

Важливим є заохочення винахідника шляхом розподілу доходів, отриманих від комерціалізації інтелектуальної власності.

У даному випадку вираз «чистий дохід» буде включати всі ліцензійні платежі, роялті та будь-які інші грошові кошти, що отримуються ВНЗ внаслідок комерціалізації інтелектуальної власності, із відрахуванням всіх витрат у зв'язку з її охороною та комерціалізацією.

Між декількома винахідниками дохід розподілятиметься в частках, пропорційних їх вкладам, розміри яких вказані в підписаній формі розкриття відомостей про інтелектуальну власність.

При цьому ВНЗ зможе самостійно погоджувати особливі умови розподілу доходу, зокрема, якщо джерелом доходу є продаж акцій або виплата дивіденду по акціях у тих випадках, коли ВНЗ отримав акції юридичної особи, якій інтелектуальна власність була передана в порядку видачі ліцензії або відступлення прав, але яке не є спеціалізованою компанією.

У разі комерційного використання товарних знаків та інших засобів індивідуалізації винахідник має право на участь у прибутку з урахуванням частки його внеску в таке використання. Рішення з цих питань прийматимуться в індивідуальному порядку особою або комітетом, призначеним ВНЗ.

У разі порушення норм зазначеного Положення застосовується прийнятий у ВНЗ порядок дій, що відповідає застосовним нормам закону. Можливі спори будуть розглядатися особою або органом, призначеним ВНЗ, що не позбавляє права на звернення до суду.

Таким чином, прийняття даного нормативного акта має стимулювати розвиток науки та техніки у вищих навчальних закладах та науково-дослідних установах. Проте маємо надію, що в процесі його реалізації не стануть перешкодою бюрократичні процедури, притаманні українській національній системі науки, і воно стане потужним стимулом як для розвитку ринку інтелектуальної власності, так і для поліпшення інвестиційного клімату в наукових установах та навчальних закладах незалежно від їх фаху. Адже інтелектуальна власність є невід'ємною складовою сучасної економіки.

Резюме

Бошицький Ю. Л., Швантнер М. Щодо типового положення ВОІВ про політику в сфері інтелектуальної власності для університетів і науково-дослідних установ.

У статті досліджуються питання оптимізації спеціальної освіти у сфері інтелектуальної власності, комерціалізації університетської науки. Проведено детальний аналіз розробленого Всесвітньою організацією інтелектуальної власності Типового положення про політику в сфері інтелектуальної власності для університетів та науково-дослідних установ, що регулює правовідносини в сфері права інтелектуальної власності. Нині Положення проходить стадію обговорення з метою адаптації його до чинного законодавства та реалій України, а в майбутньому воно може стати потужним стимулом для розвитку всієї національної системи університетської науки.

Ключові слова: комерціалізація; твори, що охороняються авторським правом; ресурси ВНЗ; інтелектуальна власність; право інтелектуальної власності; винахідник; договір на проведення досліджень; дослідник; спеціалізована компанія; запрошений дослідник.

Резюме

Бошицький Ю. Л., Швантнер М. Относительно типового положения ВОИС о политике в сфере интеллектуальной собственности для университетов и научно-исследовательских учреждений.

В статье исследуются вопросы оптимизации специального образования в сфере интеллектуальной собственности, коммерциализации университетской науки. Проведен детальный анализ разработанного Всемирной организацией интеллектуальной собственности Типового положения о политике в сфере интеллектуальной собственности для университетов и научно-исследовательских учреждений, регулирующего правоотношения в сфере интеллектуальной собственности. Сейчас Положение проходит стадию обсуждения с целью адаптации его к действующему законодательству и реалиям Украины, а в будущем оно может стать мощным стимулом для развития всей национальной системы университетской науки.

Ключевые слова: коммерциализация; произведения, охраняемые авторским правом; ресурсы вузов; интеллектуальная собственность; право интеллектуальной собственности; изобретатель; договор на проведение исследований; исследователь; специализированная компания; приглашенный исследователь.

Summary

Boshytskyi Y., Shvantner M. Regarding WIPO Model Regulations on Intellectual Property Policy for universities and research institutions.

The article deals with optimization of special education in the field of intellectual property, commercialisation of university research. The detailed analysis of Model Regulations on Intellectual Property Policy for universities and research institutions developed by World Intellectual Property Organisation is conducted.

These Model Regulations concern legal relations in the field of intellectual property. The Regulations are being discussed now in order to adapt them to the current legislation and realities of Ukraine, and in the future, they can become a powerful incentive for the development of the national system of university research.

Key words: commercialisation; works protected by copyright; universities' resources; intellectual property; intellectual property rights; inventor; contract for research; researcher; specialized company; invited researcher.

УДК 347.77

У. Б. АНДРУСІВ

Уляна Богданівна Андрусів, кандидат юридичних наук, доцент, доцент Львівського державного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ КАБЕЛЬНИХ ПРОВАЙДЕРІВ

У світі вже давно розвивається такий вид доставки телевізійного сигналу, як кабельне телебачення. У системі кабельного телебачення можна підключити кілька десятків тисяч телевізійних приймачів до однієї групи антен, встановлених у зоні прийому сигналу, що дає змогу уникати великої кількості індивідуальних антен на будівлях. Безсумнівними перевагами кабельного телебачення є потенційно краща якість сигналів, а також можливість передачі більшої кількості програм. Кабельні компанії будують наземні станції, які можуть приймати не тільки національні програми, а й налаштовуватися на широкий спектр програм з інших країн.

Для успішного розвитку діяльності у сфері кабельного телебачення необхідно створити відповідні умови. Насамперед такою умовою є чітке й ефективне законодавче регулювання діяльності всіх учасників, задіяних у процесі надання послуг кабельного телебачення.

Проте ситуація, яка склалася в Україні навколо кабельників, засвідчує недостатній рівень охорони прав цієї категорії суб'єктів. На жаль, доводиться констатувати, що Верховною Радою України (далі – ВРУ) досі не прийнято відповідного закону про кабельне телебачення, який би встановлював правові основи діяльності у цій сфері. Необхідно зазначити, що проекти «Закону про кабельне телебачення» перебувають на розгляді у парламенті ще з 1999 року.

За відсутності спеціального закону нормативною базою для здійснення діяльності в галузі кабельного телебачення є кілька законів у галузі телебачення і радіомовлення, тимчасових положень Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення та безліч розпоряджень міських рад. Проте діючі законодавчі положення щодо кабельного мовлення не мають системного характеру й не завжди узгоджуються між собою.

Через відсутність цілісної законодавчої бази реалізація закладених у мережах кабельного телебачення можливостей стикається з численними труднощами.

Насамперед необхідно зазначити, що національне законодавство не містить визначення терміна «кабельне телебачення», хоча й оперує ним. Не наведено дефініції досліджуваного поняття і у законопроектах.

У спеціальній літературі кабельне телебачення трактується як система колективних антен, що приймають програми і розподіляють їх шляхом використання комбінованих кабелів не тільки для одночасної передачі по дротах програм, що передаються іншими станціями, а й для наступної передачі програм, переданих раніше, а також для передачі власних програм¹. Важко погодитись із наведеною дефініцією, оскільки телебачення – це певний процес, а не обладнання, за допомогою якого споживачем сприймається мультиплекс.

Згідно зі ст. 2 Проекту Договору ВОІВ про охорону організацій мовлення під «кабельним телебаченням» слід розуміти передачу по дротах для приймання публікою звуків або зображень, або зображень і звуків, або їх відображень². З наведеної дефініції випливає, що поняття «кабельне телебачення» обмежено передачами засобами дротового зв'язку.

Проаналізувавши наведені дефініції та уніфікувавши позитивний досвід, сформулюємо визначення терміна «кабельне телебачення». Це – єдиний комплекс технологічних та організаційно-управлінських процесів, що забезпечує прийом та передачу на віддаль зображень і звуків або їх відображень для приймання